

S.O.S. ZA GEOGRAFIJO V SREDNJIH STROKOVNIH IN POKLICNIH ŠOLAH

Branka Gabrenja Müller

Spoštovane kolegice in kolegi geografi! Zahvaljujem se vsem, ki ste se odzvali na moj članek v prejšnji številki GO, predvsem pa za izraze podpore, vspodbude in nasvete. Veseli me, da ste vsaj nekateri dojeli, da gre tudi pri nas že za »Hemingwayev« prisposodobno: **Komu zvoní. Komu? Nam, vsem geografom!**

S tem ko izgublja geografija, izgubljamó vsi! Za koga bo fakulteta »proizvajala« geografé, če le ti ne bodo imeli kje delati? Za koga pišete učbenik za poklicne šole (140 ur), če v teh šolah geografije sploh ni več, ali pa niti ne veste, koliko sploh je danes teh šol, pa tudi ne, ali bo naslednje leto še tako, saj se šole transformirajo, ravnateljé zamenjujejo, s tem pa se lahko spremeni tudi naklonjenost geografiji v okviru »konglomerata« **družbena znanja**; ljudje pa, ki jim ni vseeno, počasi izgubljamó voljo, saj ni videti prav nikakršnih sprememb ali vsaj nakazil, da tisti, ki so najbolj kompetentni, odgovorni in tudi močni sploh o tem razmišljajo, kaj šele, da prispevajo k pozitivnim spremembam.

Približuje se že konec šolskega leta. Kaj smo dosegli? Vprašala bom, kaj smo sploh hoteli? Kakšna je bila **naša strategija**, če smo jo sploh imeli? Kje so poročila tistih, ki so imeli odgovorne funkcije v okviru stanovskega druženja, kaj so v času svojega mandata uspešno delali; česa so se lotili, pa jim ni uspelo? Lepo bi bilo, če bi tudi samokritično razmišljali, česa se niso lotili, pa bi bilo koristno. Zaradi dobrega splošnega informiranja bi bilo koristno v eni od naslednjih števil GO objaviti poročilo pedagoške in znanstvene sekcije ZGDS.

Prav tako bi bilo dobro objaviti osnovno strukturo geografskih združenj in delovanje ostalih geografskih inštitucij, mogoče tudi imena ljudi, ki so na določenih položajih in za kaj so kompetentni. Tudi zato so nekateri šolniki tako indiferentni, ker so raje tiho, kot da sprašujejo koga o tako osnovnih rečeh. Vedno jih preganja občutek krivde, da ne vedo dovolj, da se niso dovolj zanimali in se ne želijo blamirati. Roko na srce, res nas večina ne naredi nič, da bi bili bolj informirani, vendar mislim, da so le drugi, na ustreznih položajih z ustreznimi funkcijami tisti, ki bi morali o tem razmišljati. Konec koncev, kako pa bi bilo, če bi nas vseh več sto učiteljev in profesorjev geografije kar naprej klicaló na določé-

ne številke? Torej, **začnimo od začetka**: vse zgoraj omenjeno (s konkretnimi imeni) objavite v GO. Hkrati bi bilo koristno za vse, ki smo pozabili, pa tudi za študente, ponovno, na enem mestu naštetí vse naše publikacije z osnovnim opisom, termini izhajanja, mesti, kjer se jih dá naročiti ali kupiti. Potem se nihče več ne bo mogel izgovarjati na neinformiranost v tem smislu.

Tako spet načenjam eno bistvenih pomanjkljivosti našega stanu, to je **informiranje!** Kdor ni informiran, nima najosnovnejšega orožja. Zato ni čudno, da smo tam, kjer smo. Naj omenim samo nekaj primerov:

Koliko vas ve, da je v novembru 1994 potekal 1. slovenski festival znanosti v World Trade Centru v Ljubljani, kjer so ves teden predavali znani slovenski znanstveniki, pa tudi učitelji, v treh predavalnicah istočasno, potekale so tudi šolske delavnice in razstave v galeriji Smelta. Veliko je bilo čisto šolskih tematik, tudi geografskih (raziskovalne dejavnosti dijakov in profesorjev, raziskovalni tabori, srečanje učiteljev mentorjev itd.) Omenila bi le to, da sva na predavanju dr. Habiča: Zakrasevanje v Sloveniji bila samo dr. Kunaver in moja malenkost. Oba sva dobila informacijo od iste osebe, ki se pač zanima, kje se kaj, tudi za geografijo, zanimivega dogaja. Dva človeka! Ne bi rada koga užalila, vendar menim, da se je iz vpljudnosti vrnilo nekaj ljudi (3 do 5 negeografov). Sramota za geografijo! Za koliko ljudi, tudi študentov, bi bilo predavanje zanimivo, če bi le vedeli zanj! Pa so, tako ali drugače, na festivalu sodelovali še nekateri geografi, le da so ostalim pozabili povedati.

Kdo ve, kdaj bodo naša naslednja velika srečanja: Zborovanje in llesičevi dnevi? Že zaradi terminskih sprememb, priprav na sodelovanje itd., bi bilo to dobro vedeti.

Kdo ve, kdaj izide revija »Geografija v šoli«, ki jo vsi težko pričakujemo, saj naj bi bili tam objavljeni članki iz lanskoletnih llesičevih dnevov, ki bi bili nam, učiteljem, lahko koristni?

Letos je že na začetku šolskega leta slučajno izpadlo osnovno informiranje glede geografskih seminarjev v Katalogu, kjer so te informacije bile zbrane. Pred kratkim je bila ta napaka popravljena v Šolskih razgledih, vendar je vprašljivo, koliko učiteljev je to zasledilo. Vem samo to, da obvestila velikokrat (verjetno iz različnih razlogov) ne pridejo do profesorjev geografije. Zgodilo se je že, da na nekem seminarju niti en udeleženec ni vedel za naslednji geografski seminar. Tudi sama sem zanj zvedela neposredno na ZRSSŠ.

Ker se to nenehno ponavlja in ker ostale geografske publikacije izhajajo preporedko, sem ob sodelovanju svetovalcev ZRSSŠ za geografijo in ostalih omenjenih inštitucij pripravljena organizirati in voditi informativni časopis, ki bi izhajal enkrat mesečno. Priznam pa, da sem skeptična, če bodo na ključnih položajih ostali isti ljudje.

Pereč problem je **samostojnost predmeta in število ur v srednjih poklicnih in strokovnih šolah**. Ne smemo pozabiti, da je v Sloveniji prek 50 šol, ki ima geografijo (občo) samo eno leto. Zato veliko dijakov in generacij nima niti geografije Slovenije, sem sodi tudi Policajska šola.

Koliko slovenskih dijakov konča srednje izobraževanje brez ure geografije, pa najbrž ve samo Bog. Ponovno opominjam vse geografske strukture, da ima geografija znotraj »družbenih znanj« sila negotov položaj in da že danes na veliki večini poklicnih šol znotraj tega predmeta geografije sploh ni več, ampak učijo svoje vsebine samo zgodovinarji in ostali družboslovci. Ne slepimo se, da je na naši šoli še vse v redu, da mi ne moremo ostati brez službe, saj se to lahko v hipu spremeni. Pozabljamo, da si umetno in proti pravilom ustvarjamo boljši položaj s tem, da v nekaterih šolah vpisujemo geografijo v samostojno rubriko (pa bi jo morali po pravilih skupaj z zgodovino in družboslovjem), na popravnihi izpitih sprašujemo geografi samostojno (če kdo sploh da popravni izpit), pa bi po pravilih morali postaviti samo eno vprašanje v skupnem prostoru s kolegicami zgodovine in družboslovja itd. Sami sebe slepimo in pozabljamo, da smo brez zaposlitve lahko že ob prvi kadrovski spremembi v vodstvu šole! Zapomnimo si: brez samostojnosti predmeta ni našega obstanka v omenjenih šolah. Ob trditvi, da se tudi v Zahodni Evropi geografi združujejo z zgodovino, pa bi rekla: tam se združuje, pri nas pa izbira! In kdo potegne krajši konec? Mi, geografi, ki se še zavedamo ne tega!

Vzroki in krivci, zakaj ima danes naš predmet tako razvrednoten položaj, niti niso pomembni ta hip. Vsak naj si odgovori sam. Vzeti kot usodo, da je pač tako, ker je nekdo na vrhu udaril z roko po mizi in rekel: tako bo in nič drugače, pa je tudi pomilovanja vredno, saj imamo menda (vsaj roko) tudi mi.

Iz obstoječega stanja moramo napraviti strategijo za bodoče delovanje.

Predlagam dva začetna koraka:

1. Pridobiti moramo **točne podatke**, koliko dijakov konča srednje izobraževanje brez geografije, koliko jih ima ta predmet samo eno oziroma dve leti,

koliko tri leta, pa nimajo možnosti opravljati mature iz geografije, koliko jih bo letos opravljalo maturo iz geografije; koliko vseh srednješolcev bo letos zapustilo šolske klopi; kje je naš predmet samostojen, kje v okviru DZ; koliko srednješolcev se uči nazadnje o domovini v OŠ itd. Samo ne recite, da so to tajni podatki, kot so tajni podatki, kje kdo uči! (kot da se sprašuje po letnici rojstva ali številke ne-drčka...)

2. Izvesti moramo enotno anketo na začetku vseh 1. letnikov, pa tudi mogoče drugih, o geografskem znanju otrok, ki se vpisujejo na omenjene šole! Sama sem podobno anketo izvedla na začetku tega šolskega leta v vseh 1. letnikih, tako prodajalske kot komercialne smeri, ki jih učim, pa tudi v 2. letnikih obeh smeri. (Večino teh učencev sem v 1. letniku učila sama.) Podatke sem obdelala za llesičeve dni. Rezultate bi želela objaviti v eni od naslednjih številčk GO. Tu bi rada samo omenila, da se je na karti dobro orientirala samo tretjina učencev; osnovne geografske pojme je poznalo 11 % učencev; 10 % učencev je znalo naštetii dve zahodno in južnoevropski državi; kaj sta geografska širina in dolžina je vedelo 0,9 % vprašanih; tip podnebja je znalo opisati 4 % otrok; celo vzhod in zahod jih ni ločilo 40 %; Izredno slabi rezultati so bili tudi pri poznavanju slovenskih pokrajin in njihovih značilnosti, števila prebivalcev naše države in našega glavnega mesta itd.

3. Glede števila ur geografije in njene samostojnosti bi se moralo izreči tudi vseh sedem študijskih skupin za geografijo. Za to bi morali poskrbeti njihovi vodje, če nam je seveda kaj do tega. Študijske skupine naj bi imele v končni fazi vpliv na strokovni svet, kjer mimogrede, geografov spet ni. Na strokovni svet pa ima vpliv ZGDS, zato podoben apel posredujem tudi tistim, ki so prevzeli odgovorne funkcije.

Na koncu bi potrkala še na **našo vest**, kolegice in kolegi po šolah. Ne zamerite mi, ampak zdi se mi, da smo velikokrat nesamokritični in sami ne storimo prav veliko, da bi nam bilo bolje. Povedala bom samo zadnji primer, ko smo dobili vsi, ki učimo geografijo 140 ur, in še nekateri drugi, vabila na sestanek, kjer se je govorilo in odločalo o učbeniku za tovrstne (poklicne ?) šole. Prišli sva spet samo dve. Ali profesorje to res ne zanima ali vabil niso prejeli? Če niste mogli priti, bi bilo prav, da bi se oglasili vsaj telefonsko. Če kasneje ne bomo zadovoljni z učbenikom, je prav, da krivdo pripišemo tudi sebi. Druga zgodba pa je, da se ta učbenik pripravlja brez učnega načrta, ki ga za naše šole sploh nimamo.

Naš položaj je torej tak, kot si ga zaslužimo, vendar menim, da je dobrodošla vsaka ideja, nasvet, prispevek, nihilizem pa je skrajno nespameten in škodljiv, zato resignirana razmišljanja raje obdržite zase!

DIDACTA »95« Tatjana Ferjan

Didacta, svetovna razstava učil, je bila letos v Düsseldorfu. Zastopana je bila tudi geografija.

Izhodišče našega razmišljanja so šolski atlas: Henry Lange (1872) in Diercke Atlas (1905, 1926) ter stenski karti Vzhodna polobla 1 : 12.000.000 (Diercke, 1914) in Evropa 1 : 3.000.000 (Diercke, 1920) v primerjavi z Welt Atlas (Diercke 1950, 1957, 1974, 1988) in s stenskimi kartami Westermann (1993). Kakšna razlika, kakšen razvoj!

Šolsko kartografijo želim podrobneje prikazati na primeru Nystrom (Chicago). Nystrom nudi niz kart in globusov za starostne stopnje od vrta do fakultete, od najosnovnejših do zelo zahtevnih:

- zgodnja serija (karte, globusi) za začetek učenja o svetu (veliki obrisi, lepe barve),
- bralna serija za mlajše učence, da spoznajo osnovne značilnosti,
- serija običajnih zemljevidov in globusov ima poudarjene reliefne oblike z barvami,
- serija reliefnih kart in globusov ima na otip izstopajoče oblike,
- politična serija kart in globusov omogoča z barvami številne politične informacije.

Zanimiv je dvojni kartografski učni sistem. Gre za dve karti: zgornja je polna geografskih imen, druga pa ima le fizične prvine brez imen. Na robu karte so še po tri tematske karte ter prerez čez celino. Dvojne karte so narejene za vse celine. Stenske karte in karte za na klop imajo ob straneh dodane še tematske karte, ki predstavljajo »mini atlas«. The Nystrom World Atlas in The Nystrom Desk Atlas imata zaradi tematskih kart, slik, preglednic, grafikonov in lepih barv široko uporabno vrednost.

Model Geo Chart je računalniško generalizirana pokrajina, ki jo učenec lažje razume, 3D geografski model pa učencu omogoča občutiti pokrajinsko obliko. Oba pripomočka sta v povezavi z reliefnimi zemljevidi oziroma globusi idealni učili. Form-A-Globe odkriva učencem zvezo med zemljevidi in globusi in pri tem učenci s svojo aktivnostjo spreminjajo ravno površino v okroglo. Programi aktivnosti (Glo-

be-Programs, Maps-Programs, State studies Programs) z več nivojskimi možnostmi razvijajo geografsko mišljenje.

Cambridge University Press nudi številno zanimivo in uporabno literaturo za pouk v različnih serijah. Serija Nova pota v geografiji (Razvijajoči svet, Pacifični svet, Anglija, ZDA itd.) sloni na modernih geografskih konceptih. Knjige so ilustrirane in uporabne v širokem krogu. Serija Cambridge regional geography omogoča študij domače dežele. Serija Update (Kmetijske spremembe v razvitem svetu, Nove smernice pri terenskem delu, Metropolis) je namenjena višji stopnji. Serija Cambridge topics in geography (Študij geomorfoloških oblik, Okolje, viri in ohranitev, Uvod v prebivalstvo, Uvod v naseljitveno geografijo itd.) omogoča različna znanja in aktivnosti za različne nivoje. Pomembna se mi zdi tudi Oberstufen-Geographie (Bayerischen Schulbuch-Verlag), in sicer Evropa, Tretji svet, Severna Amerika, Pokrajinska ekologija, Nemčija (moderen pristop k regionalni geografiji z vajami, eksperimenti in ekskurzijami). Knjige imajo karte, grafe in preglednice za lažje in boljše razumevanje.

Geographie aktuell, Geographie und Schule, Geographie Unterricht SI, SII (der Aulis – Verlag) so učbeniki v skladu z moderno didaktiko in metodiko.

Zanimive so kopirne mape (Erdkunde – Nemčija, Evropa, Svet, Pasovi na Zemlji), ki omogočajo različne aktivnosti učencev od osnovnega pomnenja do razvijanja geografskega in kritičnega mišljenja.

Sodobna tehnologija (računalniki, video, grafo-skopi in številne povezave med njimi) pomenijo tudi za geografijo sodobnost in pot v jutrišnji dan.

Za kartografski material je značilno:

- skladnost med stenskimi zemljevidi, zemljevidi za na klop in atlasii,
- lepe in atraktivne barve,
- zanimivi seti (skupine) zemljevidov, ki omogoča primerjavo, razmišljanje, povezovanje znanj o deželi, celini, svetu,
- dvojni učni sistem s povezavo neme (reliefne) karte z običajno (reliefno) karto,
- reliefni zemljevidi, globusi, modeli s celostno predstavo o površju.

Prikazani so bili številni delovni programi, kopirni atlasii itd., ki dajejo možnosti za aktivnost in kreativnost učencev (interpretacija informacij, ugotavljanje odnosov, reševanje problemov). Knjige vključujejo številne povezave med besedilom in slikami, kar omogoča natančen študij, poglobljeno mišljenje in

